

PIANINO CHALISHNI O'RGATISHDA SAMARALI METODLAR

*Sherali Jo 'raev nomidagi musiqa va san'at oliy maktabi,
Fortepiano ijrochiligi bo'limi o'qituvchisi
Do'smatova Malika Odiljonovna*

Annotatsiya. Mazkur maqolada pianino chalishni o'rgatish jarayonida qo'llaniladigan samarali metodlar, ularning ta'lim sifatiga ta'siri hamda o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, pianino darslarida innovatsion pedagogik texnologiyalar, individual yondashuv, amaliy mashg'ulotlar va interfaol metodlardan foydalanishning afzalliklari tahlil qilingan. Tadqiqot natijalari pianino ta'limida zamonaviy metodlardan foydalanish o'quvchilarning texnik mahorati, ijodiy tafakkuri va musiqiy eshituv qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qilishini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: pianino, musiqa ta'limi, pedagogik texnologiyalar, musiqiy eshituv, ijrochilik mahorati, innovatsion metodlar, individual ta'lim, interfaol usullar, musiqa pedagogikasi, amaliy mashg'ulot.

Kirish

Musiqa inson ma'naviy kamolotini shakllantiruvchi muhim san'at turlaridan biri hisoblanadi. Musiqa ta'limida pianino alohida o'rin egallaydi, chunki ushbu cholg'u asbobi musiqiy savodxonlikni rivojlantirish, ijrochilik ko'nikmalarini shakllantirish va musiqiy tafakkurni kengaytirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Pianino chalishni o'rgatish jarayoni nafaqat texnik ko'nikmalarni egallash, balki o'quvchilarda ijodiy fikrlash, estetik did va musiqiy madaniyatni shakllantirishni ham nazarda tutadi.

Bugungi kunda ta'lim tizimida innovatsion yondashuvlarning keng joriy etilishi pianino ta'limida ham zamonaviy metodlardan foydalanishni talab etmoqda. Shu sababli pianino chalishni o'rgatishda samarali metodlarni aniqlash va amaliyotga tatbiq etish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi.

Asosiy qism

Pianino chalishni o'rgatishning samaradorligi ko'p jihatdan o'qituvchining pedagogik mahorati va qo'llayotgan metodlariga bog'liq. Dars jarayonida o'quvchilarning yosh xususiyatlari, individual qobiliyatlari va musiqiy tayyorgarlik darajasi hisobga olinishi zarur.

Individual yondashuv metodi Pianino ta'limida individual yondashuv eng muhim metodlardan biri hisoblanadi. Har bir o'quvchining musiqiy qobiliyati, eshituv darajasi, ritmni his qilish xususiyatlari va texnik imkoniyatlari turlicha bo'ladi. Shu sababli o'qituvchi har bir o'quvchi uchun alohida mashg'ulot rejasini ishlab chiqishi maqsadga muvofiqdir.

Individual yondashuv o‘quvchining kuchli tomonlarini rivojlantirish bilan birga, mavjud kamchiliklarini bartaraf etishga yordam beradi. Natijada o‘quvchi darslarga qiziqish bilan qatnashadi va musiqiy rivojlanish jarayoni tezlashadi.

Ko‘rgazmalilik metodi Ko‘rgazmalilik musiqa ta’limining muhim tamoyillaridan biridir. Pianino darslarida o‘qituvchi asarni avval o‘zi ijro etib ko‘rsatishi, video va audio materiallardan foydalanishi o‘quvchilarning asarni yaxshiroq tushinishiga yordam beradi.

Ko‘rgazmali vositalar yordamida o‘quvchilar notalar joylashuvi, barmoqlar harakati, ritmik tuzilish va musiqiy ifoda vositalarini osonroq o‘zlashtiradilar. Ayniqsa, boshlang‘ich bosqichdagi o‘quvchilar uchun bu metod katta ahamiyatga ega.

Takrorlash va mashq qildirish metodi Pianino chalishni o‘rganishda muntazam mashq qilish muhim o‘rin tutadi. Texnik mahoratni shakllantirish uchun turli gamma, arpedjio va etyudlarni muntazam bajarish talab etiladi.

Takrorlash metodi o‘quvchilarda harakatlar avtomatizmini hosil qiladi. Biroq mashqlar bir xil ko‘rinishda takrorlanmasligi, balki murakkablik darajasi bosqichma-bosqich oshirib borilishi lozim. Bu usul o‘quvchilarning qiziqishini saqlab qolish va ijrochilik malakasini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Interfaol metodlardan foydalanish Zamonaviy ta’lim jarayonida interfaol metodlar katta ahamiyat kasb etmoqda. Pianino darslarida “Savol-javob”, “Aqliy hujum”, “Musiqiy tahlil”, “Rol o‘ynash” kabi metodlardan foydalanish o‘quvchilarning faolligini oshiradi.

Interfaol metodlar orqali o‘quvchilar musiqiy asarlarning mazmunini chuqurroq anglaydilar, mustaqil fikrlash va tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. Shuningdek, ular dars jarayonining faol ishtirokchisiga aylanadi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish Raqamli texnologiyalarning rivojlanishi pianino ta’limiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Maxsus mobil ilovalar, virtual pianino dasturlari, audio va video yozuvlardan foydalanish o‘quvchilarning mustaqil ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Multimedia vositalari yordamida mashhur pianistlarning ijrolarini tinglash, asarlarning professional talqinlari bilan tanishish va o‘z ijrosini yozib tahlil qilish mumkin. Bu esa o‘quvchilarning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi hamda o‘z ustida ishlash ko‘nikmasini shakllantiradi.

Musiqiy eshituv va ritm hissini rivojlantirish Pianino ijrochiligida musiqiy eshituv muhim ahamiyatga ega. Shu sababli darslarda interval, akkord va melodiylarni tinglash hamda takrorlash mashqlaridan foydalanish tavsiya etiladi. Ritm hissini rivojlantirish uchun metronom bilan ishlash, ritmik mashqlar bajarish va musiqiy diktantlardan foydalanish samarali natija beradi. Bunday mashg‘ulotlar o‘quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish bilan birga, ijro sifatini ham yaxshilaydi.

Motivatsiyani shakllantirish metodi O‘quvchilarning pianino chalishga bo‘lgan qiziqishini saqlab qolish ta‘lim samaradorligini oshiruvchi muhim omillardan biridir. O‘qituvchi o‘quvchilarning yutuqlarini rag‘batlantirib borishi, konsert va tanlovlarda ishtirok etishlariga ko‘maklashishi zarur.

Muvaffaqiyat hissi o‘quvchilarda o‘ziga bo‘lgan ishonchni oshiradi va keyingi yutuqlar uchun motivatsiya vazifasini bajaradi. Ayniqsa, yosh ijrochilar uchun sahna tajribasi muhim pedagogik vosita hisoblanadi.

Pianino chalishni o‘rgatish jarayoni murakkab pedagogik va psixologik jarayon hisoblanadi. Ushbu jarayonda o‘quvchining nafaqat texnik ijro mahoratini shakllantirish, balki uning musiqiy tafakkuri, ijodiy qobiliyati va estetik dunyoqarashini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi. Pianino ta‘limi bosqichma-bosqich tashkil etilganda o‘quvchilarda musiqa san‘atiga bo‘lgan qiziqish ortadi va ijrochilik faoliyatiga nisbatan ijobiy munosabat shakllanadi.

Pianino darslarining dastlabki bosqichlarida to‘g‘ri o‘tirish holati, qo‘l va barmoqlarning erkin harakati, klaviatura bilan tanishish hamda notalarni o‘qish ko‘nikmalarini shakllantirishga alohida e‘tibor qaratiladi. Mazkur ko‘nikmalar keyingi bosqichlarda murakkab musiqiy asarlarni sifatli ijro etish uchun zarur bo‘lgan mustahkam poydevor vazifasini bajaradi. O‘qituvchi tomonidan yo‘l qo‘yilgan metodik xatolar yoki noto‘g‘ri shakllangan texnik malakalar keyinchalik o‘quvchining ijrochilik faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin.

Pianino chalishni o‘rgatishda eshitish orqali o‘rganish usuli ham muhim o‘rin tutadi. O‘quvchi turli musiqiy asarlarni tinglash orqali kuy xarakterini, ritmik tuzilishini, dinamik belgilarni va ifoda vositalarini chuqurroq anglay boshlaydi. Professional pianistlar ijrosini muntazam tinglash o‘quvchilarda musiqiy didning shakllanishiga, badiiy tafakkurning rivojlanishiga va ijro madaniyatining yuksalishiga xizmat qiladi. Tinglash faoliyati natijasida o‘quvchi o‘z ijrosidagi kamchiliklarni mustaqil aniqlash va ularni bartaraf etish ko‘nikmasiga ega bo‘ladi.

Pianino ta‘limida repertuar tanlash ham muhim metodik omillardan biri hisoblanadi. O‘quvchilarning yoshiga, tayyorgarlik darajasiga va qiziqishlariga mos asarlarni tanlash ta‘lim samaradorligini oshiradi. Juda murakkab asarlarning erta berilishi o‘quvchida qiyinchilik tug‘dirishi va qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli repertuar oddiydan murakkabga tamoyili asosida tanlanishi maqsadga muvofiqdir. Milliy va jahon musiqa namunalari bilan tanishtirish esa o‘quvchilarning musiqiy dunyoqarashini kengaytiradi.

Pianino darslarida ijodiy yondashuvni rivojlantirish ham alohida ahamiyatga ega. O‘quvchilarga asarning mazmunini mustaqil tahlil qilish, uning obrazini tasavvur qilish va musiqiy ifoda vositalarini izohlash imkoniyatini berish zarur. Bunday yondashuv natijasida ular asarni mexanik ravishda emas, balki mazmunan anglagan holda ijro etishni o‘rganadilar. Musiqiy obrazlarni tasvirlash, asar kayfiyatini

muhokama qilish va ijro variantlarini taqqoslash o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Pianino chalishni o'rgatishda mustaqil ta'limga ham katta e'tibor qaratilishi lozim. Dars davomida olingan bilim va ko'nikmalar uy sharoitida muntazam mustahkamlanib borilgandagina yuqori natijaga erishish mumkin. O'qituvchi o'quvchilarga mashg'ulotlarni rejalashtirish, vaqtni to'g'ri taqsimlash va mustaqil ishlash usullarini o'rgatishi kerak. Muntazam ravishda olib borilgan mustaqil mashg'ulotlar texnik mahoratning rivojlanishiga, notalarni tez o'qish malakasining shakllanishiga va ijro sifati oshishiga yordam beradi.

Shuningdek, pianino ta'limida psixologik omillarni ham hisobga olish zarur. Ba'zi o'quvchilar sahnaga chiqishdan yoki auditoriya oldida ijro etishdan hayajonlanadilar. Bunday holatlarni kamaytirish maqsadida kichik konsertlar, ochiq darslar va ijodiy uchrashuvlar tashkil etilishi maqsadga muvofiqdir. Sahnada muntazam chiqishlar o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi, ijro davomida erkin harakat qilish va tinglovchilar bilan muloqot o'rnatish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Zamonaviy musiqa ta'limida innovatsion texnologiyalarni qo'llash pianino o'qitish samaradorligini yanada oshirmoqda. Elektron darsliklar, mobil ilovalar, virtual klaviaturalar va multimedia vositalari yordamida o'quvchilar istalgan joyda va istalgan vaqtda mashq qilish imkoniyatiga ega bo'lmoqdalar. Bu esa ta'limning uzluksizligini ta'minlash va bilimlarni mustahkamlashda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi.

Pianino chalishni o'rgatishning asosiy maqsadi faqat texnik jihatdan mukammal ijrochini tayyorlash emas, balki musiqani his qiladigan, uning badiiy mazmunini anglaydigan va uni tinglovchiga yetkazib bera oladigan ijodkor shaxsni tarbiyalashdan iboratdir. Shu bois o'qitish jarayonida texnik, nazariy va estetik tarbiya elementlari o'zaro uyg'unlikda olib borilishi zarur.

Xulosa

Pianino chalishni o'rgatishda samarali metodlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biridir. Individual yondashuv, ko'rgazmalilik, muntazam mashq qilish, interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlarini har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, musiqiy eshituvni shakllantirish, ritm hissini rivojlantirish va o'quvchilarni muntazam rag'batlantirish ularning ijrochilik mahoratini oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etilgan pianino ta'limi nafaqat professional ijrochilarni, balki yuksak musiqiy madaniyatga ega shaxslarni tarbiyalashga ham xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdukarimov H. Musiqa pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.

2. Yusupov R. Musiqa o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Fan, 2019.
3. Karimova M. Cholg‘u ijrochiligi asoslari. – Toshkent: Tafakkur, 2021.
4. Neuhaus H. Pianino chalish san’ati haqida. – Moskva: Muzyka, 1988.
5. Kogan G. Pianino ijrochiligi asoslari. – Moskva: Muzyka, 1974.
6. Alekseyev A. Fortepiano ijrochiligi metodikasi. – Moskva: Muzyka, 1978.
7. Tshipin G. Musiqiy ta’lim nazariyasi va amaliyoti. – Moskva: Akademiya, 2003.
8. Asafyev B. Musiqa shakli va mazmuni. – Sankt-Peterburg: Lan, 2002.
9. Mamatov A. Musiqa ta’limida innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Universitet, 2022.
10. Rajabov S. Cholg‘u ijrochiligini o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Navro‘z, 2021.